

Póčová Renáta

Sajátos nevelési igény – gyakorlatközpontú beszámoló

Az új tanév már javában zajlik, fél év bőségesen elegendő idő ahhoz, hogy a diákok és a tanárok megtalálják a módot az együttműködésre és a megfelelő légkör kialakítására. A 245/2008 oktatási törvény szerint minden gyermeknek joga van az egyéni igényeinek megfelelő oktatás biztosítására (testi, lelki és szociális fizikai, pszichikai és szociális igények), melyhez meg kell teremteni a megfelelő feltételeket. Az oktatáshoz való jogot a Szlovák Köztársaság alkotmánya is garantálja.

Napjainkban gyakran találkozunk az inklúzió, az inkluzív nevelés és a sajátos nevelési igény kifejezésekkel, a támogató intézkedésekkel és azok alkalmazásával. Gyógypedagógusként egy tanácsadó központban nagyon gyakran találkozunk a diákok tanulási, magaviseleti és a közösségbe való beilleszkedési nehézségeivel, amelyek pl. a szabályok áthágásában, az együttműködés elutasításában nyilvánulnak meg. Az említett problémák leggyakoribb következménye az oktatási folyamat megzavarása. Ahhoz, hogy a keletkezett probléma megoldódjon, szükséges a tanárok, diákok és nem utolsósorban a szülők együttműködése. Az oktatási folyamat minden szakaszában megjelenhetnek különböző nehézségek, az óvodától a középiskoláig. Az évek során iskolarendszerünk különféle oktatási formákon ment keresztül azon tanulók számára, akik a viselkedés, a kognitív, a kommunikációs és a szociális készségek valamely területén lemaradnak vagy épp ellenkezőleg, kimagaslóan teljesítenek. A múltban ismertük a kötelező iskolalátogatás alóli felmentést, szegregációt és speciális iskolai oktatást, később az egyéni integrációt. 2023 szeptemberétől a tanulók oktatása az inkluzív nevelés elvei szerint zajlik. Ideális esetben iskoláinkban iskolapszichológusból, gyógypedagógusból, logopédusból és szociális pedagógusból álló támogató csoportok jöttek létre. Az inklúzió egy olyan oktatási megközelítés, amely az iskolákban az esélyegyenlőség biztosítását helyezi előtérbe minden tanuló számára, függetlenül az egyéni különbségektől. Az inklúzió célja, hogy a különféle sajátos nevelési igényű gyermekeket beépítsék a hagyományos osztályokba, ahol a többi tanulóval együtt tanulhatnak. Az oktatási törvény szerint a sajátos nevelési igényt (SNI) az iskolai tanácsadó és prevenció központ állapítja meg.

A törvény megkülönböztet:

- tartós gyógykezelés alatt álló, fejlődési zavarokkal, magatartási problémákkal küzdő gyermekeket
- egészségkárosodással élő, értelmileg akadályozott, hallássérült, látássérült, testi fogyatékkal élő, kommunikációs képességzavarral, autizmussal élő vagy halmozott fogyatékossgal élő gyermekeket
- fejlődészavaros, hiperaktív és figyelemzavaros tanulókat, illetve tanulási zavarral küzdő diákokat
- érzelmi és viselkedészavarokat
- szociálisan hátrányos helyzetű vagy olyan közegből származó gyermekeket, akinél a körülmények nem elegendően járulnak hozzá a mentális és emocionális fejlődéshez, valamint nem támogatják a szocializációt
- tehetséges, magas IQ-jú diákokat vagy a sport, művészetek területén kiemelkedő képességekkel rendelkező tanulókat.

A törvényi támogatás ellenére az SNI-s tanulók oktatása nehéz, és a tapasztalatok alapján nagyon egyéni. Különbőféle gyakorlati példákkal találkozunk, ahol az ilyen oktatás problémamentesen működik, de olyannal is, ahol teljesen kudarcot vall. Minden iskolának lehetősége van az iskolai törvény szerint 1. és 2. szintű támogatási intézkedések biztosítására, természetesen a szülő írásbeli hozzájárulásával. Abban az esetben, ha az iskolai támogatás nem elegendő, szükséges a tanácsadó és prevenciók központ javaslatára az intézkedések felülvizsgálata és bővítése.

2023. január 1-től átalakult a tanácsadó és prevenciók központok rendszere, melynek célja, hogy a támogató csoportok gyorsabban tudják segíteni a diákokat, és egyéni megközelítést, valamint támogató intézkedéseket alakítsanak ki az összes érintett pedagógussal együttműködve, hogy a tanuló könnyebben vegye az akadályokat. Azoknak a diákoknak, akiknek nem elegendő az 1. és 2. szintű támogatás, további vizsgálatra és tanácsadásra van szükségük. A vizsgálatra, ill. diagnosztizálásra azonban nagyon hosszú a várakozási idő (2-5 hónap, esetenként több is), ami fokozza a feszültséget az iskolákban.

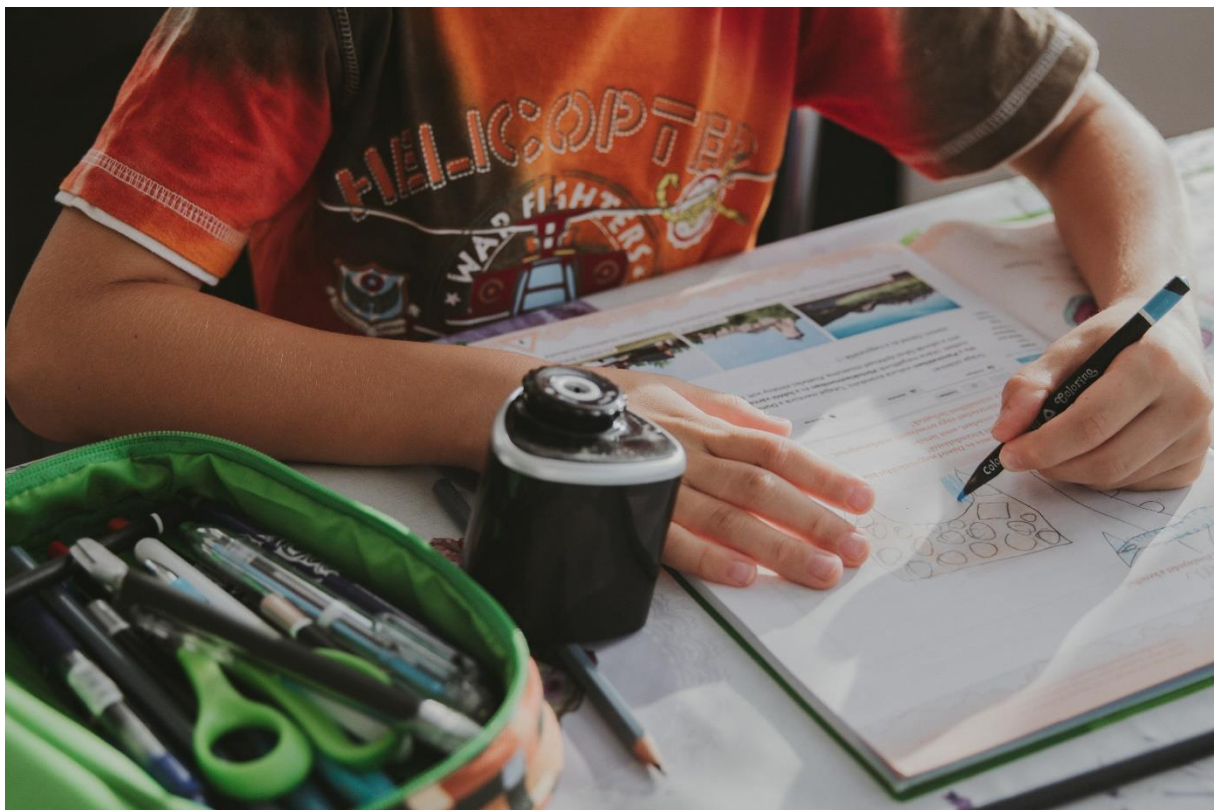
A tanárok által jelenleg leggyakrabban észlelt problémák a következők: a tanuló órán zavarja a tanítást, figyelmetlen, nem tud koncentrálni, szétszórt, lassú munkatempóval dolgozik, nem érti és nem tudja elsajátítani az oktatott anyagot, grafomotorikai ügyetlensége/elmaradása van, gyakori konfliktusai vannak kortársaival, nem tud beilleszkedni a kortárs csoportba, nem érti a különböző szociális helyzeteket, nem tiszteli a tekintélyt, elutasítja a teljesítendő feladatokat, problémái vannak a tájékozódással, tervezéssel és az órákra való felkészüléssel, és sok más.

A probléma megoldási javaslata a mi gyakorlatunk szempontjából:

1. **A probléma felismerése, leírása pedagógiai jellemzés segítségével:** A pedagógus részletesen jellemzi a problémás vagy kiemelkedő területeket a tanuló viselkedésében, az oktatási folyamat zavaró tényezőit, pl. Milyen mértékben sajátította el a tananyagot, hogyan kapcsolódik be a közösségi életbe, milyen az együttműködés a családdal, mik az iskola által nyújtott konkrét támogatási intézkedések.
2. **Konzultáció a törvényes képviselőkkel és további szakmai vizsgálatok javaslata:** Mivel a törvényes képviselők már tisztában vannak azzal, hogy a tanulónak 1. és 2. szintű támogatási intézkedéseket nyújtottak, fontos elmagyarázni, miért szükséges a további együttműködés a tanácsadó intézménnyel, amely szélesebb körű segítséget és támogatást nyújthat. Hasznos, ha az iskola a lakóhelyhez közeli tanácsadó intézményt ajánl, de a választás a szülő kezében van.
3. **A vizsgálatot a törvényes képviselő kezdeményezi:** A tanácsadó központban telefonos időpontkérés történik. Ha szükséges, a tanácsadó továbbirányítja a szülőt más szakemberekhez, szakorvoshoz, ezzel is támogatva a diagnosztikai folyamat hatékonyságát.
4. **A diák pszichológiai és speciális pedagógiai vizsgálaton vesz részt, szükség esetén logopédiai vizsgálaton is:** ha szükséges, a tanuló számára szakorvost ajánlunk (neurológust, gyermekpszichiátert). A vizsgálat menete mindig egyéni és a gyermek igényeitől függ. A gyermekkel való célzott munkát megelőzi a részletes anamnézis, melyet a szülővel veszünk fel. Ezt követi a tesztelés. Vannak gyermekek, akiknél problémás az együttműködés, ebben az esetben több alkalomra lesz szükség. Ha a pszichológiai vizsgálat során olyan diagnózist állapítunk meg, melyet szakorvos véglegesít (pl. autizmus, ADHD) a gyermeket hozzá irányítjuk. A diagnózis orvosi véglegesítése után kerül sor a gyógypedagógiai vizsgálatra.

5. **A vizsgálat eredményéről szóló szakvélemény és a javasolt támogató intézkedések:** A vizsgálati jelentés összefoglalja a szakmai vizsgálatok eredményeit, valamint ajánlásokat tartalmaz a támogató intézkedésekkel kapcsolatban. Szükség esetén pedagógiai asszisztens segítségét javasolja.
6. **Együttműködés az iskolával és a családdal:** A jelentés végül fejlesztő foglalkozásokat javasol, és megfogalmazza a tanácsadó központ és az iskola együttműködési lehetőségeit, melybe a szülő is beleegyezik.

A leírt eljárás egy a sok közül, amelyet a jelenlegi iskolarendszerben alkalmaznak, és ajánlás jellegű. Az SNI tanulókat oktató iskolákban az érdekelt felek közti jó együttműködés kialakítása a kulcsa az oktatási folyamat működésének és gördülékenységének.

Fotó: Nagy Fanni

Egy gyakorlati példa

Alaphelyzet

A gyermek 6,5 éves korában diagnosztikai vizsgálatra és iskolaérettségi vizsgálatra érkezik a tanácsadó intézménybe. Autizmussal élő gyermek inkluzív nevelése folyik az óvodában, a kivizsgálás az óvodapedagógusok javaslataira történik. A gyermeket hetente egyszer bevonják az egyéni beavatkozások folyamatába a tanácsadó intézményben. A gyermek a következő tanévben kezdi meg a tankötelezettség teljesítését.

A probléma meghatározása

Vizsgálatot a tanácsadóban a szülő kezdeményezte, az óvodapedagógusok ajánlásra. Az óvodai alkalmazkodás problémás volt, a gyermek nehezen vált el a szüleitől, hosszabb időre volt

szüksége a beilleszkedéshez, napközben negatívan reagált a változásokra, követelte saját eljárásait, azok betartását, érzékeny volt az erős hangokra, sikolyokra, nem volt hajlandó együttműködni az alapvető öngondoskodási tevékenységekben. Az otthoni környezetben a szülők elfogadták a gyermek viselkedését, megtanulták elfogadni a viselkedési sajátosságokat. Az affektív viselkedés ritkábban nyilvánul meg, és ha előfordul, akkor rövidebb ideig volt.

Diagnosztikai folyamat

A tanácsadó intézményben a diagnosztikai folyamat célja az iskolaérettség megállapítása volt, a gyermek tankötelezettségét illetően. A vizsgálat során szakértők – pszichológus és gyógypedagógus – voltak jelen. Az adatok adminisztrációját pszichológus végezte. A gyermek új, ismeretlen helyzetekben való viselkedésének elemzését gyógypedagógus végzi. A vizsgálat után jelentést és nyilatkozatot készítettünk az iskola felé irányuló támogató intézkedések érdekében a gyermek alapiskolai inkluzív nevelési folyamatba való bevonása céljából. A gyermek nevelése pedagógiai asszisztens segítségével történik.

Közvetlen beavatkozások a tanácsadó intézményben

A beavatkozások célja a szociális, kommunikációs és öngondoskodási készségek fejlesztése. A gyermek egész évben rendszeresen részt vett rajtuk, mielőtt beiratkozott volna az iskolába a szülők jelenléte nélkül. A bemutatkozó megbeszélések célja a tanárral való együttműködés gyakorlása volt strukturált környezetben, vizuális napirend szerint. Az osztályban való tájékozódást a tantermi terek vizuális jelölése segítette. Minden alkalommal volt a gyermeknek terve-napirendje, kártyák-kép-szavak formájában, amihez mindig egy-egy új tevékenységet tanult. A gyermek fokozatosan elsajátította az asztal melletti munkát, elvégezte a megkezdett feladatokat. A későbbi találkozásokon az önállóság növelésére helyeztük a hangsúlyt az önkiszolgáló tevékenységekben, ami a gyermeknek fokozatosan, minimális segítséggel sikerült is. A beavatkozások során váltogattuk a tevékenységeket kognitív képességek képzése, önkiszolgáló tevékenységek és kedvenc tevékenységek formájában. Mindig vizuálisan ábrázoltuk a napirend minden tevékenységét.

Közvetett beavatkozások a szülői tanácsadó intézményben

A szülőknek is rendszeresen biztosítottunk tanácsadást. Minden találkozás utáni részletesen elemeztük a gyermek viselkedését, aminek a hatása megmutatkozott az otthoni környezetben is a szabályok, határok felállításában. A szülők kommunikáltak a gyerekekkel az iskoláról, képek segítségével felkészítették a gyermeket egy új helyzetre, ahol bemutatták az iskolát, megnevezték, hogy milyen tevékenységekben fog részt venni az iskolában, hogyan alakul majd a napirendje és bejelölték a naptárban, hogy mikor kezdődik az iskola. Mindhárom cselekvés pozitívan hatott a gyermek fejlődésére. A szülőkkal való együttműködés a gyermek iskolakezdésére való felkészítésére is összpontosított.

Közvetett beavatkozások az óvodák számára

Az óvodával való együttműködés a problémás viselkedés (az öltözőben való átöltözéskor agresszív viselkedés) esetére történő konzultációból állt. A problémás viselkedést kiváltó okok részletes elemzése után kiderült, hogy a gyermek nagyon érzékeny a hangokra és a sikolyokra. A tömeges öltözködés során kialakult zűrzavar miatt nagy nyomás nehezedik rá. A gyermek nem tud a tevékenység végzésére koncentrálni, frusztrált, nem tud megfelelően reagálni a helyzetre, ami problémás viselkedést vált ki. Megoldásként azt javasoltuk az óvónőknek, hogy

az öltözködés menetét egyénileg állítsák be, adjunk teret a gyermeknek a nyugodt, önálló öltözködéshez, mielőtt mindenki az öltözőben csoportosulna és nagy zajt váltanának ki.

Az óvodapedagógusok elfogadták a tanácsadó ajánlásait, és egyénileg dolgoztak a gyermekkel. Az első félév után minden problémás területen enyhe javulást jelentettek be. A gyermek kis csoportban dolgozhatott, elfogadta a változtatásokat (előre vizuálisan ábrázolták). A gyermek tudott az asztalnál dolgozni. A megkezdett feladatokat mindig befejezte. Ilyenek voltak például a ragasztási, rajzolási, vágási feladatok. A tanár által irányított játékot elfogadta. Önállóbban tudott öltözni és segítséget kérni.

Támogató intézkedések az iskolába lépés előtt

Az iskolaválasztás után a szülőkkel közösen egyeztetést kezdeményeztünk annak az iskolának a gyógypedagógusával, ahonnan a gyermek indul. A gyermek a beiratkozás előtt meglátogatta az iskolát, hogy megismerkedjen a helyiségekkel és az osztállyal, ahová járni fog. Az iskolavezetéssel együttműködve az osztályfőnök, a szülők, az iskolai gyógypedagógus és a gyermekkel foglalkozó asszisztens is részt vett a szaktanácsadói kezdeti konzultáción (a megbeszélésre augusztus végén, közvetlenül az iskolakezdés előtt került sor).

Az első nap az iskolában

Az osztályfőnökkkel közösen kitűzzük a gyermek iskolába lépésének első napját – mivel a gyermek nagyon érzékeny, így a tömeg okozta stressz, a kiabálás, a nagycsoportos zűrzavar miatti nem kívánt viselkedést kiküszöböljük, a gyermek nem vett részt a hivatalos tanévnyitón. A gyerek csak az ünnepség után ment iskolába. A tantermi környezet előkészítése a vizuális segítő intézkedésekből állt (a gyermeknek órarendje volt az asztalon, minden tanszert lefényképeztek – tolltartó, tankönyvek, füzetek, táblák, írószerek, táska, testnevelési táska, művészeti nevelés segédeszközei). A pedagógiai asszisztens mindig vizuálisan támogatta az osztályfőnök szóbeli instrukcióját, vagyis megmutatta a tanárnő által megnevezett segédeszközt, amelyre fel kell készülniük. Később már csak a sütit kellett a padra tenni a gyerek elé, és ő már felkészült az órára.

Az oktatással egyidejűleg az osztályfőnök fokozatosan bevonta a gyermeket a csoportos tevékenységekbe (az újaknál először mindig hagyott teret a megfigyelésre, hogy a gyermek a maga módján ismerkedhessen meg az új helyzettel). Az osztályfőnök felkészítette a gyerekeket egy olyan osztálytársra, aki időnként másként viselkedik, mint a többi gyerek, kérte, fogadják el, hogy nem mindig csatlakozik hozzájuk a tevékenységbe.

Az asszisztens a szünetekben mindig jelen volt a gyerekcsoportban, de nem avatkozott be a társas helyzetekbe. Ha a gyereket előre felkészítették az új helyzetre, jobban el tudta fogadni. Problémás helyzetek esetén (a tornateremben két osztály találkozott testnevelésórán – előre nem látható helyzet –, a gyermek sírógörcsöt kapott, nem volt hajlandó belépni a tornaterembe). A gyermek egy negatív élmény miatt többször is megtagadta, hogy a tornaterembe menjen.

Fotó: Nagy Fanni

Az elutasítást úgy tudtuk megszüntetni, hogy eldöntöttük, a gyermek csak azokra a testnevelésórákra járjon, amelyeken csak az ő osztálya lesz a tornateremben. Fokozatosan bekapcsolódott azokba a tevékenységekbe, amelyek nem zajosak (bemelegítés, erősítés). Idővel megszűnt a problémás viselkedése a tornateremben, és a gyermek egy teljes testnevelésórát teljesíthetett.

A tanév első felében, amikor a gyermek megkezdte a tankötelezettséget, rendszeresen kommunikáltunk az iskola gyógypedagógusával és a szülővel, segítőkészek voltunk a felmerülő problémahelyzetek megoldásában. Később egyre ritkábban volt szükség konzultációra. Összességében nagyon pozitívan értékeljük a gyermek iskolába lépését.

Felhasznált irodalom

<https://www.minedu.sk> (Letöltés ideje: 2024.10.10.)

<https://podporneopatrenia.minedu.sk> (Letöltés ideje: 2024.10.12.)

<https://www.minedu.sk/transformacia-poradni/> (Letöltés ideje: 2024.10.12.)